

Ieskats pašvaldības vēsturē

Publicēts: 17.04.2020.

Atjaunināts: 30.08.2023.

Rīgas pilsētas pašvaldība – rāte, dome vai kā citādi nosaukta – kopš vissenākajiem laikiem ir bijusi samērā patstāvīga institūcija ar senām tradīcijām, un liela loma te allaž bijusi tās vadītājam. Gadsimtu gaitā Rīgas pašvaldības priekšgalā lielākoties bijušas spēcīgas, ar stratēģisku un konstruktīvu domāšanu apveltītas personības.

Rīgas rāte 13.-20.gs. [↻](#)

Jau 1210. gadā rakstos minēti Rīgas vecākie, kas pārstāvējuši pilsētas iedzīvotājus. Nav zināms, kad tika izveidota pirmā rāte, bet 1225. gadā Rīgas līgumu slēgšanā piedalījušies rātes locekļi.

13. gs. rāte pārvaldīja pilsētu un darbojās kā likumdevēja iestāde, bet 14. gs. - arī kā tiesu instance. Rāte vienlaikus pārzināja pilsētas aizsardzības jautājumus, uzlika nodokļus, pārstāvēja rīdzinieku intereses ārpolitikā, slēdza līgumus un nozīmēja sūtņus. Tomēr pilsētai svarīgu un ārkārtēju jautājumu izlemšanā lielu lomu joprojām saglabāja Rīgas pilsoņu sapulce - komūna. 13. gs. 1. pusē rātskungus ievēlēja uz vienu gadu, bet gadsimta beigās jau pati rāte ievēlēja sava amata pēctečus. Rātskunga amats faktiski kļuva par mūža amatu.

Pēc Rīgas pakļaušanas Polijas un Lietuvas karalim Stefanam Batorijam (1581) rātes tiesības tika ierobežotas.

16. gs. beigās saasinājās nesaskaņas starp Rīgas rāti un ģildēm par pilsētas pārvaldes tiesībām. Tas sasniedza kulmināciju t.s. Kalendāra nemieros (1584-1589), tomēr rātei izdevās paturēt virsroku. Nesaskaņas atkal uzliesmoja 17. gs. pirmajā pusē, kad, Rīgai atrodoties Zviedrijas pakļautībā, ģildēm izdevās iegūt tās atbalstu.

Nonākot Krievijas impērijas pārziņā (1710), Rīga kļuva par gubernas, pēc 1783. gada reformas – Rīgas vietniecības administratīvo centru, ko pārvaldīja ģenerālgubernators. Tomēr arī vācu muižniecības intereses pārstāvošā rāte centās saglabāt savu ietekmi Rīgā, kas tai ar mainīgām sekmēm izdevās līdz 1889. gadam. 1870. gadā Krievijā notika pilsētu pārvaldes reforma, kas 1877. gadā sasniedza arī Rīgu. Tika izveidota pilsētas dome, pilsētas valde un ievēlēts pilsētas galva.

Neatkarīgās Latvijas Republikas (1918-1940) laikā Rīga tika oficiāli atzīta par Latvijas galvaspilsētu (1931), to pārvaldīja pilsētas dome, pēc 1934. gada apvērsuma – Ministru kabineta iecelts pilsētas galva.

Pēc padomju okupācijas 1940. gadā Rīgas pārvalde tika reorganizēta. Izveidoja pagaidu Izpildu komiteju, 1941. gadā pilsētu sadalīja sešos rajonos, lai atvieglotu policejisko uzraudzību un nacionalizēto īpašumu apsaimniekošanu. Šāda struktūra tika saglabāta arī pēc Otrā pasaules kara, ar laiku mainot rajonu skaitu un robežas. Rīgu pārvaldīja darbaļaužu (no 1977. gada - tautas) deputātu padome, ko ievēlēja reizi divos (no 1979. gada – 2,5) gados. Padome savukārt ievēlēja izpildkomiteju. Realitātē tās bija formālas procedūras un pilsētas pārvaldē tika īstenoti totalitārā režīma vadošo orgānu inspirēti lēmumi.

Rīgas dome 1990-2013

1990.gada 4.maijā Latvijas PSR Augstākā padome pieņēma deklarāciju par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu. Sākās neatkarīgās Latvijas valsts varas un pārvaldes struktūru reorganizācija, tai skaitā arī Rīgas pilsētas pārvaldes reforma.

Šo procesu aizsāka 1990.gada 15.februārī Augstākās padomes pieņemtie likumi par pagastu, rajonu un pilsētu pašvaldībām. Saskaņā ar šiem likumiem Tautas deputātu padome no sava vidus ievēlēja padomes priekšsēdētāju, viņa vietnieku un sekretāru.

Par Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes priekšsēdētāju ievēlēja Latvijas Tautas Frontes pārstāvi Andri Teikmani. Jāpiebilst, ka Rīgas pilsētas Tautas deputātu padome A.Teikmaņa vadībā pieņēma lēmumu lietot pilsētas vēsturisko ģērboni un karogu, tādējādi simboliski atjaunojot pilsētas vēsturisko tradīciju pārmantojamību.

Vienlaicīgi notika milzīgas pārmaiņas pilsētas dzīvē un pašvaldības struktūrvienību darbā, kas bija saistītas ar īpašuma veidu maiņu un izmaiņām pilsētas budžeta veidošanā.

1992.gada 10.jūnija likums "Par galvaspilsētas Rīgas pašvaldību" kardināli mainīja pilsētas pārvaldes sistēmu. Par Rīgas augstāko lēmējinstītūciju kļuva Rīgas dome, kas sastāvēja no 60 deputātiem. 30 domniekus ievēlēja Rīgas pilsētas padome no sava sastāva, bet katra rajona padome - vēl piecus domniekus. Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes prezidijs un izpildu komiteja tika likvidēti, to vietā izveidojot pilsētas valdi 11 locekļu sastāvā. Par Rīgas domes priekšsēdētāju ievēlēja Andri Teikmani. Rajonu izpildu komiteju vietā izveidoja rajonu valdes, kuras vadīja rajonu izpilddirektori.

1993.gada 26.augustā Rīgas dome pieņēma lēmumu "Par Rīgas pašvaldības reformu", kurā ierosināja Saeimai izveidot Rīgā viena līmeņa pašvaldību ar vienu lēmējinstītūciju – Rīgas domi 60 domnieku sastāvā un tai pakļautu izpildinstītūciju - Rīgas pilsētas valdi. 1994.gada 19.maijā Saeima pieņēma šādu likumu, saskaņā ar kuru 1994.gada 29.maijā pašvaldību vēlēšanās ievēlēja Rīgas domi.

Pilsētas galvas

Dažādos laikos, pie dažādām varām, ar dažādiem paņēmieniem Rīgas pilsētas galvas centušies pēc iespējas aizstāvēt rīdzinieku intereses un nodrošināt pilsētas izaugsmi.

Kopš 1901. gada Rīgas domē aizsākusies tradīcija veidot pilsētas galvu portretu galeriju, ko 1994. gadā atjaunoja.

Kopš Rīgas domes izveidošanas 1878. gadā līdz Pirmajam pasaules karam pilsētas galvas posteņus ieņēma Roberts fon Bingners (1978-1885), Augusts fon Etingens (1886-1889), Ludvigs Kerkoviuss, Georgs Ārmitsteds un Vilhelms fon Bulmerinks.

Vilnis Ķirsis
1980

Rīgas domes priekšsēdētājs
2023.gada 17.augusts

Mārtiņš Stakis
1979

Rīgas domes priekšsēdētājs
2020.gada 2.oktobris - 2023.gada 3.jūlijs

Oļegs Burovs
1960

Rīgas domes priekšsēdētājs
2019.gada 19.augusts - 2020.gada 24.februāris

Dainis Turlais
1950

Rīgas domes priekšsēdētājs
2019.gada 30.maijs - 2019.gada 20.jūnijs

Nils Ušakovs
1976

Rīgas domes priekšsēdētājs
2017.gada 20.jūnijs - 2019.gada 30.maijs

Nils Ušakovs
1976

Rīgas domes priekšsēdētājs
2013.gada 20.jūnijs - 2017.gada 22.jūnijs

Nils Ušakovs
1976

Rīgas domes priekšsēdētājs
2009.gada 1.jūlijs - 2013.gada 20.jūnijs

Jānis Birks
1956

Rīgas domes priekšsēdētājs
2007.gada 19.februāris - 2009.gada 1.jūlijs

Aivars Aksenoks
1961

Rīgas domes priekšsēdētājs
2005.gada 29.marts - 2007.gada 19.februāris

Gundars Bojārs
1967

Rīgas domes priekšsēdētājs 2001-2005

Andris Ārgalis
1944

Rīgas domes priekšsēdētājs 2000-2001

Andris Bērziņš
1951

Rīgas domes priekšsēdētājs 1997-2000

Vēsturnieks, pedagogs, politiķis. Pirms darba Rīgas domē strādājis Ekonomikas ministrijā, bijis labklājības ministrs. Viņa darbības laikā izdevās sakārtot un nostabilizēt Rīgas budžetu. Liela uzmanība tika pievērsta izglītībai un skolu materiāli tehniskās bāzes uzlabošanai. Tika pabeigts Melngalvju nams un Rātslaukums. 2000. gadā A. Bērziņš kļuva par ministru prezidentu.

Māris Purgailis
1947 - 2022

Rīgas domes priekšsēdētājs 1994-1997

Zinātnieks, kibernetikas speciālists. Viņa laikā pārveidota Rīgas domes struktūra, uzsākta gatavošanās pilsētas 800 gadu jubilejai, kurā ietilpa arī Rātslaukuma atjaunošanas un Melngalvju nama celtniecības sākums. Pilsētā tika sakārtota nodokļu iekasēšanas sistēma.

Andris Teikmanis
1959

Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes priekšsēdētājs, Rīgas domes priekšsēdētājs 1990-1994

Jurists. Sākoties Atmodai, darbojies Latvijas Tautas frontē, ievēlēts LPSR Augstākajā padomē un 1990. gada 4. maijā balsojis par Latvija neatkarību. Viņa laikā pilsētā norisinājās sarežģītie procesi pārejā uz tirgus ekonomiku, veikta pilsētas uzņēmumu privatizācija, veikta pilsētas īpašumu apzināšana, izstrādāts pilsētas attīstības plāns.

Andrejs Inkulis
1941- 2023

Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1990-1992

Alfrēds Rubiks
1935

Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1984-1990

Komunists, padomju nomenklatūras darbinieks. Karjeru sācis kā komjaunatnes sekretārs, bijis Rīgas LĻKJS 2. sekretārs, Latvijas LĻKJS CK sekretārs, Latvijas KP CK darbinieks, no 1982. – 1984. gadam vietējās rūpniecības ministrs. Viņa laikā norisinājās vērienīga jaunu dzīvojamo masīvu izbūve Purvciemā, Pļavniekos, Mežciemā, Zolitūdē, Ziepniekkalnā. Radās ideja par metro ierīkošanu Rīgā, pret ko aktīvi iestājās atmodas kustības dalībnieki. 1985. gadā kļuva par LKP CK locekli, vēlāk par pirmo sekretāru – faktiski augstāko amatpersonu Padomju Latvijā. Pēc 1991. gada augusta puča apcietināts kā Latvijas Valsts ārkārtējā stāvokļa komitejas priekšsēdētājs, 1995. gadā notiesāts uz 8 gadiem cietumsoda par valsts varas gāšanas mēģinājumu, 1997. gadā atbrīvots pirms termiņa.

Mečislavs Dubra
1934 - 2003

Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1976-1984

Gunārs Ziemelis
1931-1978

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1969-1976

Egons Slēde
1929 - 2001

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1967-1969

Jānis Pakalns
1912 - 2002

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1962-1967

Ēriks Baumanis
1923-1980

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1958-1962

Vilhelms Lecis
1898-1977

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1952-1957

Edgars Apinis
1902-1952

Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1951-1952

Hugo Vitroks
1873-1958

Rīgas pilsētas komisāriskais oberbirģermeistars 1941-1944

Arnolds Deglavs
1904-1969

Arnolds Deglavs
Rīgas pilsētas pagaidu izpildkomitejas priekšsēdētājs, Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs 1940-1941; 1944-1951

Ādolfs Ermsons
1900-1978

Rīgas lielvecākais 1940

Jānis Pupurs
1901-1977

Rīgas lielvecākais 1940

Roberts Liepiņš
1890-1978

Rīgas pilsētas galva, Rīgas lielvecākais 1936-1940

Sabiedriska darbinieks, politiķis. Pirms darba Rīgas domē strādājis Ārlietu ministrijā. Viņa laikā veikti lieli pārkārtojumi Rīgas saimniecībā – uzcelta jauna elektrostacija, uzlabots sabiedriskais transports, izveidots Doma laukums. Uzceltas arī vairākas skolas, Rīgas Latviešu biedrības nama piebūve.

Roberts Garselis
1892-1936

Rīgas pilsētas galva 1935-1936

Hugo Celmiņš
1877-1941

Rīgas pilsētas galva 1931-1935

Politiķis, pirms darba Rīgas domē bijis Satversmes sapulces loceklis, zemkopības, izglītības un ārlietu ministrs, 1924-1925. gadā – Ministru prezidents. Viņam esot pilsētas galvas amatā, tika celts Brīvības piemineklis un veidoti Brāļu kapi, uzceltas vairākas skolas, labiekārtota Daugavmala. Pēc 1934. gada apvērsuma H. Celmiņš kā pārliecināts demokrāts nostājās opozīcijā K. Ulmanim un līdz ar to nevarēja turpināt darbu Rīgas domē. Viņš turpināja diplomāta karjeru. Pēc padomju okupācijas 1940. gadā H. Celmiņš piedalījās Demokrātiskā bloka kandidātu saraksta veidošanā, kas bija Latvijas patriotu izmisīgs mēģinājums pretoties okupācijas legalizēšanai. Padomju vara arestēja lielāko daļu šīs akcijas dalībnieku, arī Hugo Celmiņu. Viņam piesprieda augstāko soda mēru un 1941. gada 30. jūlijā Maskavā, Lefortovas cietumā nošāva.

Ādams Krieviņš
1889-1951

Rīgas pilsētas galva 1928-1931

Alfrēds Andersons
1879-1937

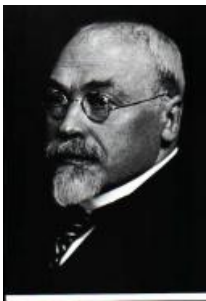
Rīgas pilsētas galva 1921-1928

Būvzinženieris, literāts, pedagogs, izglītības darbinieks. Viņa laikā visvairāk uzmanības tika veltīts kara postījumu likvidēšanai un pilsētas sociālai attīstībai. Tika uzcelta tuberkulozes sanatorija Biķerniekos, vairākas pamatskolas, pirtis (galvenokārt strādnieku rajonos – Bolderājā, Čiekurkalnā, Iļģuciemā, Vecmīlgrāvī), kā arī blokmāja Ausekļa ielā 3 – tiem laikiem moderns dzīvojamais nams ar bērnu dārzu un bibliotēku. A. Andersona laikā tika celts arī Centrālais tirgus. Vienlaikus A. Andersons daudz uzmanības pievērsa arī kultūras attīstībai, viņa laikā tika izveidota Misiņa bibliotēka.

Andrejs Frīdenbergs
1875-1941

Rīgas pilsētas galva 1920-1921

Gustavs Zemgals
1871-1939

Rīgas pilsētas galva 1917, 1918, 1919-1920

Jurists, sabiedrisks darbinieks, politiķis, viens no Latvijas Tautas padomes dibinātājiem un Latvijas Republikas proklamēšanas dalībniekiem. Viņa darbība Rīgas domē un pilsētas galvas amatā sakrita ar Latvijai dramatiskajiem notikumiem – Pirmo pasaules karu, vācu un padomju okupāciju, bermontiādi. Pēc šiem notikumiem Rīgas saimniecība bij izpostīta, daudzas ēkas sagrautas, valdīja bezdarbs un bads. G. Zemglam kā pirmajam Rīgas domes vadītājam neatkarīgās Latvijas laikā nācās cīnīties ar šīm problēmām. 1920. gadā G. Zemgalu ievēlēja par Satversmes sapulces locekli un līdz ar to viņš pārtrauca darbu Rīgas domē. No 1927. – 1931. gadam G. Zemgals bija Latvijas Republikas prezidents.

Sīmanis Berģis
1887-1943

Rīgas strādnieku deputātu padomes priekšsēdētājs 1919

Rūdolfs Endrups
1878-1938

Rīgas strādnieku deputātu padomes priekšsēdētājs 1919

<p>Voldemārs Pusuls 1883-1939</p>	<p>Rīgas pilsētas pārvaldes priekšnieks 1919</p>
<p>Pauls Hopfs Rīgas pilsētas priekšnieks 1917- 1918</p>	
 <p>Vilhelms Roberts fon Bulmerinks 1862-1953</p>	<p>Rīgas pilsētas galva 1913-1917 Vilhelms Roberts fon Bulmerinks Muižnieks. Turpināja Armitsteda aizsākto Rīgas attīstības plāna realizāciju. Viņa laikā iekrita Rīgai postošie Pirmā pasaules kara gadi. Karam sākoties Bulmerinks savlaicīgi parūpējās par pārtikas rezervju un kurināmā sagādi rīdziniekiem. Par atteikšanos pildīt Krievijas armijas ģenerāļa pavēli demontēt Pētera I pieminekli viņš 1915. gadā tika izsūtīts uz Irkutsku, bet formāli turpināja būt pilsētas galva, jo jauns netika ievēlēts. Vēlāk Bulmerinks atgriezās Rīgā.</p>
 <p>Džordžs Armitsteds 1847-1912</p>	<p>Rīgas pilsētas galva 1901-1912 Džordžs Armitsteds Inženieris, uzņēmējs. Viņa vadības laikā turpinājās straujā apbūve, īpaša uzmanība tika pievērsta sociālajām vajadzībām. Tika uzlabota izglītības sistēma, uzceltas 16 jaunas skolas, 1. pilsētas slimnīcas administratīvā ēka, ierīkota ātrās ārsta palīdzības stacija Jēkaba kazarmās un naktspatversme bezpajumtniekiem Maskavas priekšpilsētā, Dž. Armitsteds privāti kopā ar brāli Edgaru un māti Karolīnu ziedoja arī ievērojamu summu kaulu tuberkulozes slimnīcas celtniecībai Jūrmalā. Diemžēl šīs ieceres realizāciju pārtrauca karš. Vienlaikus daudz uzmanības tika pievērsts pilsētas labiekārtošanai un modernizācijai – uzcelta Baltezera ūdenssūkņu stacija, elektrostacija Andrejsalā, Rīgas 2.teātra ēka, Rīgas pilsētas mākslas muzeja ēka, atklāts zooloģiskais dārzs, atklātas un paplašinātas elektrisko tramvaju līnijas. Džordžu Armitstedu rīdzinieki atzinuši par vienu no visu laiku izcilākajiem Rīgas saimniekiem.</p>

<p>Ludvigs Vilhelms Kerkoviuss 1831-1904</p>	<p>Rīgas pilsētas galva 1890-1901</p> <p>Tirgotājs. Kerkoviusa laiks iezīmējas ar straujo rūpniecības uzplaukumu, iedzīvotāju skaita pieaugumu un tā radīto celtniecības bumu. Viņa laikā un ar viņa atbalstu notika pārdomātā Bulvāru loka apbūve, un parku izveide, uzceltas daudzas sabiedriskās būves, daudz darīts Rīgas labiekārtošanā. 1901.gadā L.V.Kerkoviuss sastādīja testamentu, novēlot Rīgas pilsētai savas gleznu kolekcijas 26 gleznas. Šo novēlējumu pēc L.V.Kerkoviusa nāves izpildīja viņa brālis Teodors Vilhelms Kerkoviuss. 1904.gada 6.septembrī Rīgas pilsēta ar pateicību pieņēma šos mākslas darbus. Un vēlāk tie papildināja jaunuzceltā Rīgas mākslas muzeja fondu.</p>
--	---

*Literatūra:

Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos. – R., 2000

Rīgas pašvaldības vadītāju portretu galerija. – R., 2001

<https://www.riga.lv/lv/ieskats-pasvaldibas-vesture>